

KS. TOMASZ MOSKAL

KSIĘGOZBIÓR PARAFII W BIAŁEJ W ŚWIETLE WIZYTACJI GENERALNEJ Z 1748 R.

Wieś Biała początkowo była własnością książęcą. Jako taka wymieniana jest w źródłach już w roku 1245¹. Od końca XVI wieku należała do dóbr ordynacji Zamojskich. Na jej gruntach Katarzyna z Ostroga, wdowa po kanclerzu Tomaszu Zamojskim, uzyskała 21 lipca 1640 r. od króla Władysława IV przywilej na założenie miasta. Dwa lata później pojawia się po raz pierwszy w dokumencie z 21 sierpnia 1642 nazwa Janów², którą nadano nowo lokowanej osadzie na cześć syna Katarzyny – Jana Zamoyskiego³. Od 1653 r. miasto nosiło nazwę Janów Ordynacki, a od 1687 Janów Lubelski.

Parafia pw. Wszystkich Świętych w Białej została erygowana przed rokiem 1325⁴. Terytorialnie była włączona do archidiaconatu zawichojskiego w diecezji krakowskiej, który w połowie XIV wieku obejmował 23 parafie. W początkach XVII wieku został on podzielony na 3 dekanaty: Opatów, Urzędów, Zawichost⁵. Białą włączono do dekanatu urzędowskiego, w skład którego wchodziła jeszcze w 1772 r. Drewniany kościół funkcjonujący w parafii, został spalony w 1655 r. przez wojska szwedzkie. Kolejny, również drewniany, służący wiernym w czasie wizytacji z 1748 r., spłonął w 1914 r.⁶

Ks. dr TOMASZ MOSKAL – adiunkt Katedry Historii Kościoła w Czasach Nowożytnych, Metodologii i Nauk Pomocniczych Instytutu Historii Kościoła KUL; adres do korespondencji: Al. Racławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: delafere@op.pl

¹ *Nazwy miejscowe Polski*, red. K. Rymut, t. I, A-B, Kraków 1996, s. 138.

² J. Ł o s o w s k i, *Kancelarie miast szlacheckich województwa lubelskiego od XV do XVIII wieku*, Lublin 1997, s. 86; M. W r z e s z c z, *Janów Lubelski*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. VII, Lublin 1997, kol. 984-986.

³ S. W a r c h o ł, *Nazwy miast Lubelszczyzny*, Lublin 1964, s. 78.

⁴ B. K u m o r, *Dzieje diecezji krakowskiej do 1795 roku*, t. IV, Kraków 2002, s. 204.

⁵ Tamże, s. 54.

⁶ *Rocznik diecezji sandomierskiej 1994*, red. A. Kończak, Sandomierz 1994, s. 167.

Należy w tym miejscu również wspomnieć o wydarzeniach, które miały miejsce w połowie XVII wieku, i przyczyniły się do rozwoju miasta oraz ożywienia życia religijnego w parafii. Od 1645 r. bowiem miasto stało się miejscem szczególnego kultu Matki Bożej⁷. Jego przyczyną były objawienia i cuda, które się tam dokonywały. Komisja powołana w 1646 r. przez biskupa krakowskiego Piotra Gembickiego potwierdziła ich autentyczność. W miejscu objawień maryjnych wybudowano początkowo w latach 1646-1647 drewnianą kapliczkę, a następnie w latach 1659-1660 drewniany kościół z klasztorem, do którego sprowadzono oo. dominikanów. Miejsce tej świątyni zastąpił wybudowany latach 1694-1700 barokowy kościół, istniejący do dnia dzisiejszego. Kult maryjny związany był z figurką Matki Bożej, która zaginęła, następnie z krzyżem i ostatecznie z obrazem Matki Bożej z Dzieciątkiem zwanej Łaskawą⁸. Po kasacie dominikanów w 1864 r., ówczesny proboszcz przeniósł swoją rezydencję z Białej do Janowa⁹.

Prezentowany spis księgozbioru parafialnego w Potoku Wielkim sporządzony został podczas wizytacji generalnej¹⁰, przeprowadzonej z polecenia biskupa krakowskiego Andrzeja Stanisława Załuskiego¹¹ przez Cypriana Józefa Lange¹² w 1748 r.

Biblioteka nie była duża. Z zachowanego spisu wynika, że liczyła 10 książek. Na podstawie zapisu sporządzonego przez wizytatora nie udało się doko-

⁷ Zob. *Historie cudownych obrazów Najświętszej Maryi Panny w Polsce*, t. III, oprac. A. Fridrich, Kraków 1908, s. 388-389 [reprint: Kraków 2008].

⁸ W r z e s z c z, *Janów*, kol. 985.

⁹ *Rocznik*, s. 168.

¹⁰ AKMK, sygn. AV 46, *Archidiaconatus Zawichostensis, tres decanatus, videlicet Urzędowiensem, Opatowiensem et Zawichostensem, in quibus ecclesiae parochiales numerantur 45, complectens, sub felici regimine et auspiciis Cel. Principis R. D. Adreae Stanisłai Kostka comitis in Załuskie Załuski, episcopi Cracoviensis, ducis Severiae, generali visitatione lustratus, per Cyprianum Joosephum Langi IUD, in ecclesia cathedrali Cracoviensi, archidiaconum Zawichostensem, canonicum Sandomiariensem, praepositum Rakowiensem anno 1748*. Korzystałem z mikrofilmu przechowywanego w Instytucie Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych, sygn. 3317.

¹¹ Załuski Andrzej Stanisław (2 XII 1695 – 16 XII 1758), biskup płocki, łucki, chełmiński, administrator apostolski diecezji pomezańskiej, od 1746 r. krakowski, zob.: P. N i t e c k i, *Biskupi Kościoła w Polsce w latach 965-1999. Słownik biograficzny*, Warszawa 2000, kol. 506.

¹² Lange Cyprian Józef († 1757), doktor obojga praw, archidiakon zawichojski, kanonik krakowski, sandomierski, wiślicki, prepozyt w Rakowie, zob.: J. W i ś n i e w s k i, *Katalog pralatów i kanoników sandomierskich od 1186 do 1929 r. tudzież sesje kapituły sandomierskiej od 1581 do 1866 r.*, Radom 1928, s. 175-176.

nać pełnej identyfikacji bibliograficznej wszystkich dzieł. Tylko w sześciu przypadkach można określić autora i tytuł książki, w trzech możemy wskazać autora. Pod jednym z tytułów może kryć się kilka dzieł. Analizując język zbioru na podstawie tytułów można łatwo się przekonać, że wszystkie książki były w języku łacińskim.

Podstawową rolę w pracy duszpasterskiej na ambonie stanowi Pismo Święte, komentarze ojców Kościoła oraz książki kaznodziejskie. W omawianym księgozbiornie znajdujemy tylko te ostatnie. Na pierwszym miejscu należy wymienić część pierwszą kazań jezuita Macieja Fabera (1587-1653). Urodził się w Altmünster. Studiował w Monachium, Dillingen i kolegium niemieckim w Rzymie. Od 1633 r. był proboszczem w parafii św. Maurycego w Ingolstadtzie oraz profesorem na tamtejszym uniwersytecie. W 1637 r. wstąpił do Towarzystwa Jezusowego, gdzie zasłynął jako duszpasterz i kaznodzieja. Zmarł w Tyrnawie. Jego zbiory kazań oraz książki apologetyczno-polemiczne cieszyły się niezwykłą popularnością¹³. Świadczy o tym nie tylko fakt ich obecności w polskich bibliotekach parafialnych¹⁴, ale również nakaz wzorowania się na nich w ćwiczeniu wymowy kościelnej, co znajduje potwierdzenie w szkołach pijarskich¹⁵.

Kolejnym jezuitą, którego dzieło spotykamy w bibliotece w Białej, był urodzony w Antwerpii Henryk Engelgrave (1610-1670). Wielokrotnie pełnił funkcję rektora kolegiów jezuitów. Zasłynął jednak z twórczości kaznodziejskiej. Wydaje się, że był bezkompromisowy i odważny w swoich poglądach, gdyż jego dzieło *Lux evangelica*, które – jak się wydaje – znajdowało się w omawianym księgozbiornie, w 1686 r. znalazło się na *Indeksie ksiąg zakazanych* z notą *donec corrigatur*¹⁶.

Polską twórczość kaznodziejską reprezentował reformat Antoni Andrzej Węgrzynowicz (1658-1721). Urodził się w Krakowie. Wykształcenie zdobywał u dominikanów w Krakowie oraz w Akademii Krakowskiej. Po wstąpieniu do reformatów studiował filozofię i teologię w klasztorach prowincji. Pracował w Lublinie, Zakliczynie i Krakowie¹⁷. Jako kaznodzieja zasłynął

¹³ J. Nowodorski, *Faber Maciej*, PEK, t. XI-XII, s. 178-179.

¹⁴ Zob. J. Szady, *Księgozbiory parafialne w prepozyturze wiślickiej w II połowie XVIII wieku*, Lublin 2008, s. 106.

¹⁵ J. Śrutwa, *Szkoła księży pijarów*, DTKP, t. II, cz. 2, *Od Odrodzenia do Oświecenia*, red. M. Rechowicz, Lublin 1975, s. 559.

¹⁶ *Engelgrave Henryk*, PEK, t. XI-XII, s. 2.

¹⁷ G. Wiśniewski, *Węgrzynowicz Antoni Andrzej*, SPTK, t. IV, red. H. E. Wyczawski, Warszawa 1983, s. 412-414.

szczególne kazania maryjnymi, których opublikował około 150, ujętych m.in. w zbiory *Alphabetum*, *Nuptiae Agni* oraz *Syllabus Marianus*. Były to znakomite traktaty z zakresu mariologii¹⁸. Należy zaznaczyć, że przedstawiona przez niego ikona Maryi jako wyrosła z tej ziemi, nosi w sobie znamiona polskości, zaś tworzona przez franciszkanina – franciszkanizmu¹⁹.

Teologię moralną reprezentowały cztery tytuły. Pierwszym z nich jest *Hortus pastorum* Jakuba Marchanta (1585-1648). Proboszcz i dziekan w Cauvin napisał podręcznik dla duchowieństwa, o którego popularności świadczy fakt 50 wydań do 1867 r. Można w tym miejscu przytoczyć słowa H. Wojtyski, który pisząc o nauczaniu i nauce u kanoników regularnych, zacytował fragmenty XVIII-wiecznego rękopisu z klasztoru w Kraśniku. Jego autor wyjaśniając kazusy, „odpowiadał z Marchantem”. Wymieniał ponadto kolejnego moralistę – Franciszka Toleta (1532-1596), którego druk zawierała biblioteka w Białej. Używał przy tym słów: „czytać Toletusa”²⁰. Dzieło *Instructio sacerdotum* było jeszcze popularniejsze od poprzedniego. Jeden z najstarszych druków pochodzący z Kolonii, wydany został w 1599 r. Po nim opublikowano je jeszcze 80 razy. Jego autor odbywał studia w Salamance. Po przyjęciu święceń kapłańskich wstąpił w 1558 r. do Towarzystwa Jezusowego. Wysłany do Rzymu, zyskał zaufanie papieża, co zaowocowało m.in. nominacją na kaznodzieję papieskiego dokonaną w 1569 r. przez Piusa V. Urząd ten pełnił 24 lata. W 1593 r. został kreowany kardynałem. Swój cenny księgozbiór ofiarował przed śmiercią kolegium jezuickiemu w Rzymie²¹. Książka, która przyniosła mu tak wielką popularność, miała za cel niesienie praktycznej pomocy spowiednikom. Z czasem jednak zyskała większy zakres, stając się podręcznikiem duszpasterskim. Autor podał w niej wskazania dla kapłanów, ujmując je w trzech zadaniach: odmawiania modlitwy brewiarzowej i sprawowania mszy św., administrowania sakramentów oraz nauczania wiernych. Jak zauważają współcześni historycy teologii moralnej, Franciszek z Toledo zdecydowanie akcentował sądowniczy charakter sakramentu pokuty²².

¹⁸ M. B r z o z o w s k i, *Teoria kaznodziejstwa (wiek XVI-XVIII)*, DTKP, t. II, cz. 1, s. 409.

¹⁹ D. M a s t a l s k a, *Polskie i franciszkańskie rysy Maryi w kazaniach O. Antoniego Węgrzynowicza OFM (1658-1721)*, „Tarnowskie Studia Teologiczne” 12(1993), s. 394.

²⁰ H. D. W o j t y s k a, *Nauka i nauczanie u kanoników regularnych*, DTKP, t. II, cz. 2, s. 462.

²¹ I. C h ą d z y ń s k i, *Tolet Franciszek*, Enc. Koś. XXVIII, s. 548-549.

²² J. P r y s z m o n t, *Historia teologii moralnej*, Warszawa 1987, s. 115.

Polską myśl teologiczną w księgozbiorze w Białej reprezentowały trzy książki. Pierwszą z nich jest *Supplementum theologiae moralis*, wydana przez dominikanina Ferdynanda Ohm Januszowskiego (1639-1712). Urodzony w Ligocie na Śląsku, wstąpił w Krakowie do dominikanów, gdzie w 1663 r. złożył śluby zakonne. Po studiach w Rzymie i powrocie do Polski w 1671 r. rozpoczął w dominikańskim studium generalnym w Krakowie wykłady z filozofii oraz teologii, z której uzyskał doktorat w 1685 r. Jako teolog moralista propagował naukę swojego poprzednika w zakonie Mikołaja z Mościsk²³. Znalazło to najpełniejszy wyraz w książce, którą przechowywano w omawianym księgozbiorze. *Supplementum theologiae moralis* jest bowiem wznowieniem dzieł Mikołaja z Mościsk. W trzech tomach zawarte zostały traktaty spowiednicze. Ponadto, jako uzupełnienie, dołączył Januszowski swojego autorstwa *Tractatus de matrimonio*. Ujmował w nim małżeństwo ze strony prawnej, zajmując się zaręczynami i zapowiedziami. Po ukazaniu małżeństwa w ogólności przedstawił przeszkody wzbraniające i zrywające, sanację i separację oraz tzw. powinność małżeńską²⁴. Było to swoiste *novum* w przedstawianiu teologii moralnej. O ile bowiem jeszcze poprzednik uważał, że właściwym uzupełnieniem traktatów spowiedniczych były jego dzieła ascetyczne, o tyle Januszowski dodając traktat kanoniczny, chciał wywołać wrażenie, że dopiero teraz dzieło przedstawia całość teologii moralnej²⁵.

Drugą książką, której autorem był polski teolog, jest *Tractatus de sacramentis* Adama z Opatowa (1574-1647). Studiował w Akademii Krakowskiej. Doktorat z teologii uzyskał w 1619 r. w Rzymie. Przez wiele lat pełnił funkcję rektora krakowskiej uczelni. Wspomniane dzieło jego autorstwa służyło jako podręcznik słuchaczom teologii w pierwszej połowie XVII wieku. Na jego zakup przez biednych studentów Marcin Radymiński ustanowił odrębną fundację, która działała jeszcze w 1765 r.²⁶ W nauce o sakramentach przedstawionej w swoim traktacie, Adam z Opatowa był w większości wierny św. Tomaszowi z Akwinu. Poszerzył jego naukę o argumentację biblijną, orzeczenia soborów we Florencji i Trydencie, naukę ojców Kościoła oraz teologów. W definicji sakramentu odwoływał się do pojęcia znaku, podkreślając jego funkcję sakramentalną, nie zawsze dostrzeganą przez teologów potrydenckich. Wprowadził rozróżnienie sakramentów na te, których ustanowienie odnotowa-

²³ E. O z o r o w s k i, *Januszowski Ohm Ferdynand*, SPTK, t. II, s. 169-170.

²⁴ P r y s z m o n t, *Historia*, s. 345-346.

²⁵ J. B a j d a, *Teologia moralna (kazuistyczna) w XVII-XVIII wieku*, DTKP, t. II, cz. 1, s. 288.

²⁶ E. O z o r o w s k i, *Adam z Opatowa*, SPTK, t. I, s. 32-35.

no w Ewangelii, i te, które nie zostały wymienione bezpośrednio. Określił stosunek łaski uświęcającej do łaski sakramentalnej. Te dokonania na polu teologii upoważniają do nazwania go czołowym teologiem XVII wieku²⁷.

Trzecim dziełem z zakresu teologii jest ukryty pod zapisem *Paenitentiae commentaries solikovij* bliżej nieznany komentarz spowiedniczy, wskazujący jako autora arcybiskupa lwowskiego Jana Dymitra Solikowskiego (1539-1603). Jednakże w jego bibliografii nie znajdujemy dzieła, które odpowiadałoby tej tematyce²⁸. Niezidentyfikowana pozostaje również książka, która została w spisie zapisana jako *Polyanthea*. W przypisie wskazano tytułem egzemplifikacji tytuły dzieł, które mogły kryć się pod tą nazwą.

Ostatnim autorem, którego dzieło znajdowało się w księgozbiornie w Białej, był komediopisarz rzymski Terencjusz (II wiek przed Ch.). Jego dzieła były często wydawane w przedrozbiorowej Polsce²⁹.

Podsumowując zasób treściowy omawianego księgozbiornu, można bez wahania stwierdzić, że miał on typowo duszpasterski charakter. Książki kaznodziejskie oraz teologiczne służyły pomocą w pracy na ambonie i w konfesjonale. Obecność przedstawiciela literatury klasycznej mogła być wynikiem osobistych zainteresowań duchowieństwa. Może jednak dziwić brak Biblii, dzieł ojców Kościoła lub zbiorów kazań znanych i cenionych w tamtym czasie kaznodziejów. Być może, jak już zauważono, były one w prywatnych księgozbiornach duchowieństwa, zaś ten nieliczny zbiór książek był niejako podręczną biblioteką duszpasterzy³⁰.

Prezentowany poniżej spis książek biblioteki parafialnej w Białej przygotowano na podstawie instrukcji wydawniczych dotyczących edycji źródeł historycznych³¹. Staralem się jednakże pozostawić zapis księgozbiornu zgodny z oryginałem. Stąd też nazwisko *solikovij* pisane małą literą nie zostało zmienione. Wszelkie uwagi umieszczono w przypisach.

²⁷ J. M a c h n i a k, *Adam z Opatowa (1574-1647)*, w: *Złota księga Papieskiej Akademii Teologicznej*, red. S. Piech, Kraków 2000, s. 257-258.

²⁸ E. O z o r o w s k i, *Solikowski Jan Dymitr*, SPTK, t. IV, s. 144-148.

²⁹ E XXXI, s. 101-104.

³⁰ J. K r a c i k, *Biblioteki parafialne a prywatne księgozbiorny duchowieństwa. Dekanat Nowa Góra w XVII-XVIII wieku*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 32(1976), s. 249-271.

³¹ *Instrukcja wydawnicza do źródeł historycznych od połowy XVI do połowy XIX wieku*, red. K. Lepszy, Wrocław 1953; *Zasady wydawania tekstów staropolskich. Projekt*, PAN, Instytut Badań Literackich, Wrocław 1955.

BIBLIOTEKA PARAFIALNA W BIAŁEJ

Biała, k. 106 v.

In libris:

1. Polyanthea³²
2. Fabri pars 1³³
3. Syllabus Marianus³⁴
4. Praeco Evangelij Engelgrave³⁵
5. Hortus pastorum Marchantij³⁶
6. Instructio sacerdotum Toleti³⁷
7. Theologia moralis Januszowski³⁸
8. Tractatus de sacramentis³⁹
9. Paenitentiae commentaries solikovij⁴⁰
10. Opus Terentij⁴¹

³² Są różne dzieła o tym tytule, można wskazać: M a r a c c i u s H i p o l i t, *Polyanthea Mariana* [...], Colonia 1683, 2° (Bk, sygn. 3 147); L a n g i u s J ó z e f, *Florilegii magni seu Polyantheae floribus novissimis sparsae, libri XXIII. Opus [...] sententiarum, vel Graecarum, vel Latinarum flosculus, ex sacris et profanis auctoribus collectis* [...], Lugduni 1681, 2° (BK, sygn. 454).

³³ Faber Maciej (1586-1653), jezuita, pisarz, kaznodzieja, *Auctuarium operis concionum tripartiti adiectum [...] Pars prima de Dominicis* [...], Cracovia 1648, 2° (E XVI, s. 152).

³⁴ Węgrzynowicz Antoni Andrzej (1658-1721), reformator, polemista, mariolog, *Syllabus Marianus syllabarum consonatum seu discursus concionatorii* [...], Leopoldis 1717, 2° (E XXXII, s. 311; SPTK IV, s. 412-414).

³⁵ Engelgrave Henryk (1610-1670), być może jest to: *Lux Evangelica sub velum sacrorum emblematum recondita in anni dominicas. Selecta historia et morali doctrina varie adumbrata, P. 1-2* [...], Antverpia 1652, 2° (BJ, sygn. Aug 102 26). Ponadto: Colonia 1677, 1726, w formie 4^o(BJ).

³⁶ Marchant Jakub (1585-1648), *Hortus pastorum in quo continetur omnis doctrina fidei et morum* [...]. Było wiele wydań tego dzieła, m.in.: Colonia 1658, 4° (BJ, sygn. Teol. 5 793). Można także wskazać: Colonia 1672, Lugduni 1689, Patavia 1715.

³⁷ Franciszek z Toledo (1532-1596), *Instructio sacerdotum* [...], 80 wydań od kolońskiego z 1599 r. (W o j t y s k a, *Nauka i nauczanie*, s. 462).

³⁸ Januszowski Ohm Ferdynand (1639-1712), dominikanin, moralista, *Supplementum theologiae moralis admodum reverendi patris magistri F. Nicolai Moscicensis* [...], Cracoviae 1682, 8° (E XXII, s. 585).

³⁹ Adam z Opatowa (1574-1647), kanonik krakowski, profesor Akademii Krakowskiej, komentator pism św. Tomasza z Akwinu, hagiograf, *Tractatus de sacramentis in genere et specie quibus circa sacramentum poenitentiae adiuncti sunt duo unus de censuris alter de indulgentiis* [...], Cracovia 1642, 4° (E XXIII, s. 368-369; SPTK I, s. 32-35).

⁴⁰ Wydaje się, że jest to Solikowski Jan Dymitr (1539-1603), arcybiskup lwowski, historyk, polemista. Nie można na podstawie zapisu określić, jakie dzieło znajdowało się w księgozbiornie.

⁴¹ Terentius (II w. przed Ch.), komediopisarz rzymski (SPA, s. 446-448).

WYKAZ SKRÓTÓW

- AKMK – Archiwum Kapituły Metropolitalnej w Krakowie
 AV – *Acta visitationis*
 BJ – Biblioteka Jagiellońska
 BK – Biblioteka Kórnicka Polskiej Akademii Nauk
 DTKP – *Dzieje teologii katolickiej w Polsce*, t. I-III, red. M. Rechowicz, Lublin 1974-1978.
 E – K. Estreicher, *Bibliografia polska*, cz. III, t. XII-XXXIV, Kraków 1891-1951.
 Enc. Koś. – *Encyklopedia kościelna podług Teologicznej encyklopedii Wetzera i Weltego, z licznymi jej dopełnieniami przy współpracownictwie kilku duchownych i świeckich osób* wydana przez ks. Michała Nowodworskiego, t. I-XXXIII, Warszawa 1873, Włocławek 1933.
 PEK – *Podręczna Encyklopedia Kościelna I-XLIV*, supl., wyd. Z. Chelmicki i in., Warszawa 1904-16.
 SPTK – *Słownik polskich teologów katolickich*, t. I-IV, red. H. E. Wyczawski, Warszawa 1981-1983.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA RĘKOPIŚMIENNE

AKMK, sygn. AV 46, *Archidiaconatus Zawichostensis, tres decanatus, videlicet Urzędowiensem, Opatowiensem et Zawichostensen, in quibus ecclesiae parochiales numerantur 45, complectens, sub felici regimine et auspiciis Cel. Principis R. D. Adreae Stanislai Kostka comitis in Załuskie Załuski, episcopi Cracoviensis, ducis Severiae, generali visitatione lustratus, per Cyprianum Joosephum Langi IUD, in ecclesia cathedrali Cracoviensi, archidiaconum Zawichostensem, canonicum Sandomieriensem, praepositum Rakowiensem anno 1748*. Korzystałem z mikrofilmu przechowywanego w Instytucie Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych, sygn. 3317.

ŹRÓDŁA DRUKOWANE

Wiśniewski J., *Katalog prałatów i kanoników sandomierskich od 1186 do 1929 r. tudzież sesje kapituły sandomierskiej od 1581 do 1866 r.*, Radom 1928.

OPRACOWANIA

- B a j d a J., Teologia moralna (kazuistyczna) w XVII-XVIII wieku, DTKP, t. II, cz. 1, Od Odrodzenia do Oświecenia, red. M. Rechowicz, Lublin 1975.
- B r z o z o w s k i M., Teoria kaznodziejstwa (wiek XVI-XVIII), DTKP, t. II, cz. 1, Od Odrodzenia do Oświecenia, red. M. Rechowicz, Lublin 1975.
- C h ą d z y ń s k i I., Tolet Franciszek, Enc. Koś. XXVIII, s. 548-549.
- Engelgrave Henryk, PEK, t. XI-XII, s. 2.
- Historie cudownych obrazów Najświętszej Maryi Panny w Polsce, t. III, oprac. A. Fridrich, Kraków 1908, s. 388-389 [reprint: Kraków 2008].
- Instrukcja wydawnicza do źródeł historycznych od połowy XVI do połowy XIX wieku, red. K. Lepszy, Wrocław 1953.
- K r a c i k J., Biblioteki parafialne a prywatne księgozbiory duchowieństwa. Dekanat Nowa Góra w XVII-XVIII wieku, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 32(1976), s. 249-271.
- K u m o r B., Dzieje diecezji krakowskiej do 1795 roku, t. IV, Kraków 2002.
- Ł o s o w s k i J., Kancelarie miast szlacheckich województwa lubelskiego od XV do XVIII wieku, Lublin 1997.
- M a c h n i a k J., Adam z Opatowa (1574-1647), w: Złota księga Papieskiej Akademii Teologicznej, red. S. Piech, Kraków 2000, s. 257-258.
- M a s t a l s k a D., Polskie i franciszkańskie rysy Maryi w kazaniach O. Antoniego Węgrzynowicza OFM (1658-1721), „Tarnowskie Studia Teologiczne” 12(1993), s. 393-405.
- Nazwy miejscowe Polski, red. K. Rymut, t. I, A-B, Kraków 1996.
- N i t e c k i P., Biskupi Kościoła w Polsce w latach 965-1999. Słownik biograficzny, Warszawa 2000.
- N o w o d w o r s k i J., Faber Maciej, PEK, t. XI-XII, s. 178-179.
- O z o r o w s k i E., Januszowski Ohm Ferdynand, SPTK, t. II, s. 169-170.
- O z o r o w s k i E., Solikowski Jan Dymitr, SPTK, t. IV, s. 144-148.
- O z o r o w s k i J., Adam z Opatowa, SPTK, t. I, s. 32-35.
- P r y s z m o n t J., Historia teologii moralnej, Warszawa 1987.
- Rocznik diecezji sandomierskiej 1994, red. A. Kończak, Sandomierz 1994.
- S z a d y J., Księgozbiory parafialne w prepozyturze wiślickiej w II połowie XVIII wieku, Lublin 2008.
- Ś r u t w a J., Szkoła księży pijarów, DTKP, t. II, cz. 2, Od Odrodzenia do Oświecenia, red. M. Rechowicz, Lublin 1975.
- W a r c h o ł S., Nazwy miast Lubelszczyzny, Lublin 1964.
- W i ś n i o w s k i G., Węgrzynowicz Antoni Andrzej, SPTK, t. IV, red. H. E. Wyczawski, Warszawa 1983.
- W o j t y s k a H. D., Nauka i nauczanie u kanoników regularnych, DTKP, t. II, cz. 2, Od Odrodzenia do Oświecenia, red. M. Rechowicz, Lublin 1975.
- W r z e s z c z M., Janów Lubelski, w: Encyklopedia Katolicka, t. VII, Lublin 1997, kol. 984-986.
- Zasady wydawania tekstów staropolskich. Projekt, PAN, Instytut Badań Literackich, Wrocław 1955.

THE PARISH LIBRARY IN BIAŁA IN THE LIGHT
OF THE GENERAL INSPECTION IN 1748

S u m m a r y

The parish in Biała was established before 1325. In the Old-Polish period its territory was included in the Zawichost Archdeaconry in the Krakow Diocese. A lot of valuable information about its functioning is supplied by the inspection protocols. The protocol from 1748 that is used in the present article contains an interesting list of books kept in the parish library. Analyzing the contents of the library one may state without any doubts that it had a typically pastoral character. Homily books (by Matthew Faber, Henry Engelgrave, Antoni Andrzej Węgrzynowicz) and theological ones (by James Marchant, Francis Tolet, Ferdynand Ohm Januszewski, Adam of Opatów, Jan Dymitr Solikowski) were a help in the work at the pulpit and in the confessional. The presence of the representative of classical literature – Terence – might have resulted from the priests' personal interests. However, the lack of the Bible, of works by the Fathers of the Church or collections of sermons by preachers that were well-known and highly regarded at those times, may seem strange. Maybe they were in the clergy's private collections, and the parish library was a sort of the priests' reference library.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: diecezja krakowska, biblioteka parafialna, parafia w Białej, duszpasterstwo, teksty źródłowe.

Key words: Krakow diocese, parish library, parish in Biała, pastorate, source texts.